

۱۱۴۴

اذان شعار اسلام

دیرایش دوم
باجمعه نظر و اضافات

مؤلف:

محمد اسماعیل نوری

دفتر انتشارات اسلامی

دائرة جامعہ مدرسین حوزه علمیه قم

نوری، محمد اسماعیل، ۱۳۲۷ هـ. ش.
 اذان شعار اسلام / مؤلف محمد اسماعیل نوری. - قم: جامعه
 مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۳
 (جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی؛ ۱۱۴۴)
 فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

شابک ۲ - ۵۶۰ - ۴۷۰ - ۹۶۴

ISBN 964 - 470 - 560 - 2

عنوان به انگلیسی

IZAN.Slogah.of.Islam.mohammad Esmaeil noori

کتابنامه: ص ۱۷۳ - ۱۸۰ ص؛ همچنین به صورت زیر نویس.
 اذان و اقامه. احادیث. اذان نظریه ها. بررسیها و شناخت. فلسفه
 اذان

۴ الف ن ۹ / ۳ / ۱۸۶ BP

اذان شعار اسلام

■ مؤلف:	محمد اسماعیل نوری
■ موضوع:	اذان
■ قطع:	رقعی
■ نوبت چاپ:	دوم (اول این ناشر)
■ چاپ و نشر:	دفتر انتشارات اسلامی
■ تعداد مجلدات:	یک جلد
■ تعداد صفحات:	۱۸۰
■ تاریخ انتشار:	بهار ۱۳۸۴
■ شمارگان:	۱۰۰۰

دفتر انتشارات اسلامی

وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	■ مقدمه ناشر
۱۲	■ مقدمه مؤلف
۱۴	✽ کتابهایی پیرامون اذان
۱۷	✽ یادآوری
۱۹	● فصل اول: محتوای اذان و اقامه
۲۰	■ مفهوم اذان و اقامه
۲۱	✽ جملات اذان و اقامه و ترجمه آنها
۲۲	✽ شهادت بر ولایت
۲۲	✽ ۱ - نظر مرحوم آیه الله حکیم
۲۳	✽ ۲ - نظر مرحوم آیه الله سید شرف الدین عاملی
۲۳	✽ ۳ - نظر امام خمینی علیه السلام
۲۴	✽ ۴ - نظر مرحوم صاحب جواهر و
۲۵	✽ تألیف کتاب درباره شهادت بر ولایت

- ۲۷ اذان سلمان و ابوذر
- ۲۹ ۵ - نظر مرحوم آیه الله سید محمد شیرازی
- ۳۰ نتیجه مطالب
- ۳۰ آیا «حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ» جزء اذان و اقامه است؟
- ۳۲ بدعت عمر بن خطاب!
- ۳۳ روش ائمه معصومین علیهم السلام
- ۳۳ اذان ابن نباح
- ۳۴ گویندگان جمله: «حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ»
- ۳۵ دستور حسین بن علی شهید فخر
- ۳۵ اذان نگفتن بلال بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۳۶ مؤذنان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله
- ۳۷ اذان ناتمام بلال
- ۳۸ علت واقعی حذف «حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ»
- ۳۹ ● فصل دوم: ریشه تاریخی اذان
- ۴۰ ■ پیدایش اذان
- ۴۱ نظر مرحوم علامه مجلسی. پیرامون تشریع اذان
- ۴۲ روایات معصومین علیهم السلام پیرامون پیدایش اذان
- ۴۵ نظر مرحوم علامه مجلسی در مورد حدیث مذکور
- ۴۶ نظر امام خمینی ره درباره حدیث مذکور
- ۴۶ نتیجه تحقیق سید جعفر مرتضی عاملی درباره تشریع اذان
- ۴۸ نتیجه مطالب
- ۴۹ ● فصل سوم: اذان از نظر قرآن

۵۰	■ دلیل مشروعیت اذان از آیات قرآن
۵۰	☆ آیه اول
۵۱	☆ نظر مفسران قرآن
۵۲	☆ شأن نزول آیه مذکور
۵۲	☆ فرجام مسخره کننده اذان
۵۲	☆ نکاتی چند از آیه مورد بحث
۵۳	☆ آیه دوم
۵۴	☆ نظر مفسرین قرآن پیرامون آیه فوق
۵۴	☆ نخستین نماز جمعه در اسلام
۵۵	☆ آیه سوم
۵۷	☆ شأن نزول آیه فوق
۵۸	☆ نتیجه مطالب
۵۹	● فصل چهارم: فلسفه اذان
۶۰	■ اشاره ای به فلسفه احکام
۶۰	☆ فلسفه اذان از زبان امام رضا علیه السلام
۶۳	☆ تفسیر اذان از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم
۶۶	☆ تفسیر اذان و اقامه از زبان امیر مؤمنان علیه السلام
۶۸	☆ تفسیر أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
۷۰	☆ تفسیر أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ
۷۱	☆ تفسیر حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ
۷۲	☆ تفسیر حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ
۷۳	☆ تفسیر اللَّهُ أَكْبَرُ

- ۷۴ تفسیر لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
- ۷۴ تفسیر قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ
- ۷۵ تفسیر حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ
- ۷۶ عبرت‌های اذان و اقامه
- ۸۱ اسرار و آداب اذان و اقامه از زبان امام خمینی علیه السلام
- ۸۲ بیان تفصیلی امام خمینی علیه السلام
- ۸۲ بعضی از اسرار و آداب تکبیرات
- ۸۴ بعضی از آداب شهادت به الوهیت
- ۸۶ بعضی از آداب شهادت به رسالت
- ۸۹ بعضی از آداب حیّالات
- ۹۱ نتیجه مطالب
- فصل پنجم: آثار و برکات اذان و مقام مؤذن
- ۹۳ فضیلت اذان در گفتار معصومین علیهم السلام
- ۹۴ ۱ - مؤذن اهل بهشت می شود
- ۹۵ ۲ - سرافرازی مؤذن در قیامت
- ۹۵ ۳ - آمرزش گناه مؤذن
- ۹۶ ۴ - صدای اذان را فرشتگان آسمانها نیز می شنوند
- ۹۶ ۵ - پاداش مؤذن به قدر صدایش
- ۹۷ ۶ - جایگاه مؤذن در بهشت
- ۹۷ ۷ - مؤذن بدون گناه به محشر می آید
- ۹۸ ۸ - نصیب مؤذن از نماز نمازگزاران
- ۹۸ ۹ - مؤذن در سایه عرش قرار می گیرد

- ☆ ۱۰ - بلال و سخنانی از پیامبر ﷺ در فضیلت اذان ۹۹
- ☆ ۱۱ - تشبیه مؤذن به شهید ۱۰۲
- ☆ ۱۲ - همنشینی مؤذن با انبیاء ﷺ ۱۰۳
- ☆ ۱۳ - اذان بلال در قیامت ۱۰۴
- ☆ ۱۴ - شهادت موجودات در قیامت به نفع مؤذن ۱۰۵
- ☆ ۱۵ - مصونیت مؤذن در قبر از تعرض حشرات زمین ۱۰۵
- ☆ ۱۶ - اگر مردم ثواب اذان را می دانستند قرعه می کشیدند .. ۱۰۶
- ☆ ۱۷ - ناراحتی شیطان از اذان ۱۰۶
- ☆ ۱۸ - پاداش مؤذن ۱۰۶
- ☆ ۱۹ - ایمنی مؤذن از خطرهای هولناک قیامت ۱۰۶
- ☆ ۲۰ - شفاعت مؤذن ۱۰۸
- ☆ عملی که ثوابش با اذان برابر است ۱۰۸
- ☆ نکته مهم ۱۰۸
- ☆ نظر مرحوم آیه الله میرزا جوادملکی تبریزی پیرامون فضیلت اذان ۱۱۰
- ☆ پرسش ۱۱۱
- ☆ پاسخ ۱۱۱
- ☆ آثار و برکات اذان و اقامه در نماز فرادا ۱۱۲
- فصل ششم: آداب و شرایط اذان و اقامه ۱۱۵
- آداب اذان و اقامه ۱۱۶
- ☆ شرایط اذان و اقامه ۱۱۶
- ☆ ۱ - نیت خالص ۱۱۶
- ☆ ۲ - عاقل بودن مؤذن ۱۱۷

- ۱۱۷..... ۳ - مسلمان بودن مؤذن
- ۱۱۸..... ۴ - مرد بودن مؤذن
- ۱۱۸..... ۵ - ممیز بودن مؤذن
- ۱۱۹..... ۶ - تلفظ به زبان عربی صحیح
- ۱۲۰..... ۷ - دخول وقت نماز
- ۱۲۱..... ۸ - ترتیب
- ۱۲۱..... ۹ - موالات
- ۱۲۱..... مستحبات اذان و اقامه
- ۱۲۲..... ۱ - استقبال (رو به قبله بودن)
- ۱۲۲..... ۲ - قیام (ایستاده بودن)
- ۱۲۳..... ۳ - استقرار و آرامش
- ۱۲۳..... ۴ - طهارت (با وضو بودن)
- ۱۲۴..... ۵ - ترک کلام (سخن نگفتن)
- ۱۲۴..... ۶ - وقف کردن آخر جملات
- ۱۲۵..... ۷ - اظهار لفظ جلاله
- ۱۲۵..... ۸ - در جای بلند قرار گرفتن
- ۱۲۶..... ۹ - گذاشتن انگشت بر گوش
- ۱۲۶..... ۱۰ - عدالت
- ۱۲۶..... ۱۱ - فصاحت و صدای بلند
- ۱۲۷..... قابل توجه مسئولین مساجد
- ۱۲۸..... چند داستان در مورد اذان با صدای ناهنجار
- ۱۲۹..... ۱۲ - صلوات بر پیامبر و آل او علیه السلام

● فصل هفتم: مسائل متفرقة اذان و اقامه	۱۳۱
■ اذان و اقامه در نمازهای یومیّه	۱۳۲
✎ تأکید مضاعف برای اذان صبح و مغرب	۱۳۳
✎ فتوای عده‌ای از علما بر وجوب اذان و اقامه	۱۳۴
✎ تأکید بر اذان و اقامه در نماز جماعت	۱۳۵
✎ انواع اذان	۱۳۸
✎ عدم مشروعیت اذان و اقامه در نماز نافله و نماز واجب غیر یومیّه	۱۳۹
✎ موارد مشروعیت اذان	۱۴۰
✎ ۱- اذان و اقامه در گوش نوزاد	۱۴۰
✎ ۲- اذان در گوش فرد بد اخلاق	۱۴۱
✎ ۳- اذان در بیابان مخوف	۱۴۲
✎ کلام مرحوم علامه مجلسی پیرامون جن	۱۴۳
● فصل هشتم: مسائل متفرقة اذان و اقامه	۱۴۵
■ مسائلی چند پیرامون اذان و اقامه	۱۴۶
✎ موارد سقوط اذان و اقامه	۱۴۶
✎ موارد سقوط اذان بدون سقوط اقامه	۱۴۹
✎ حکایت کردن اذان و اقامه	۱۵۱
✎ اجابت مؤذن	۱۵۲
✎ غنا در اذان	۱۵۳
✎ فاصله اذان و اقامه	۱۵۴
✎ قیام با قَد قامتِ الصَّلَاة	۱۵۵
● فصل نهم: دعا‌های مربوط به اذان و اقامه	۱۵۶

- اوقات استجابت دعا ۱۵۷
- ✽ دعای وقت شنیدن اذان ۱۵۸
- ✽ دعای اذان صبح و مغرب ۱۶۰
- ✽ دعای مخصوص اذان مغرب ۱۶۰
- ✽ دعای بین اذان و اقامه ۱۶۲
- ✽ دعای سجده بعد از اذان ۱۶۴
- ✽ دعای قبل از نماز ۱۶۵
- ✽ خاتمه ۱۶۷
- ✽ تکبیرات نماز ۱۶۷
- ✽ بلند کردن دستها هنگام تکبیر ۱۶۹
- ✽ کیفیت بلند کردن دستها هنگام تکبیر ۱۷۱
- منابع و مأخذ ۱۷۳

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه ناشر

اذان - این شعار پر محتوای اسلام - که شهادت بر وحدانیت، گواهی بر رسالت نبوی، شعار توحید و دعوت مردم به سوی فلاح و رستگاری بوده و مایه وحدت، قوت و اتحاد مسلمانان است، از جمله شعار اسلامی به حساب آمده که تعظیم و بزرگداشت آن هم بر مسلمانان لازم گردیده است. در اهمیت و جایگاه ویژه و ممتاز اذان تاکنون، مقالات، جزوات و کتابهای ارزشمند متعددی به رشته تحریر درآمده و در فقه و منابع حدیثی و روایی نیز، مباحث و مطالب فراوان و قابل توجهی به بحث اذان و اقامه اختصاص یافته است.

مؤلف محترم، در این مجموعه، طی چند فصل، مسائل و مباحث مربوط به اذان و اقامه را از دیدگاه فقیهان، عالمان و مفسران مسلمان با تکیه بر آیات و احادیث به نحو شایسته‌ای مورد تحقیق و بررسی قرار داده است.

این دفتر، پس از بررسی، ویرایش و اصلاحاتی چند، آن را چاپ و تقدیم علاقه‌مندان معارف اسلامی قرار می‌دهد، امید آن که مورد قبول خداوند متعال قرار گیرد ان شاء الله.

دفتر انتشارات اسلامی

وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

مقدمه مؤلف

بنیانگذاران هر دین و آیینی در هر عصر و زمانی برای برانگیختن عواطف و احساسات پیروان خود و دعوت آنها به انجام وظایف فردی و اجتماعی علایم و اشعار مخصوصی داشته‌اند و این موضوع در دنیای امروز به صورت گسترده‌تری به چشم می‌خورد.

مسیحیان در گذشته و عصر حاضر با نواختن ناقوس، پیروان خود را به کلیسا دعوت می‌کنند ولی در اسلام برای این دعوت از شعار پر محتوای «اذان» استفاده می‌شود که به مراتب گویاتر و مؤثرتر است.

چه شعاری از این رساتر که با نام خدای بزرگ آغاز می‌گردد و با شهادت به وحدانیت و یگانگی آفریدگار جهان و گواهی به رسالت پیامبر، اوج می‌گیرد و با دعوت به فلاح، رستگاری، عمل نیک، نماز و یاد خدا پایان می‌پذیرد؛ با نام خدا (الله اکبر) آغاز و با نام خدا (لا اله الا الله) ختم می‌گردد.

اذان، شعاری است سکوت شکن، با جمله‌های موزون و عبارات کوتاه، پر محتوا و سازنده که در بردارندهٔ اساسی‌ترین پایه‌های اعتقادی و جهت‌گیری عملی مسلمانان است.

اذان، اعلام موجودیت اسلام، معرفی عقاید و اعمال مسلمانان و فریاد علیه معبودهای خیالی است.

اذان، نشانهٔ باز بودن فضای تبلیغات و اعلام مواضع فکری مسلمانان به صورت روشن و صریح است و صدای اذان صدایی است که شیطانها را به دلهره و فرار وامی‌دارد.

این شعار توحیدی، طبق سنت نبوی، اولین کلماتی است که در گوش نوزاد خوانده می‌شود و نخستین درسهای خدایی را به او منتقل می‌کند و برای بزرگان نیز همواره عامل هشیاری و بیداری از غفلت است.

بانگ اذان که در مواقع مختلف برای اعلام وقت نماز از مأذنه‌های بلاد اسلامی طنین افکن می‌شود مانند ندای آزادی و نسیم حیات بخش استقلال و عظمت، گوشهای مسلمانان راستین را نوازش می‌دهد و بر جان بدخواهان، ریشه و اضطراب می‌افکند و یکی از رموز بقای اسلام است.

شاهد این گفتار، اعتراف صریح گلاستون (یکی از سیاستمداران طراز اول انگلستان در عصر خودش) است که در برابر جمعی از مسیحیان چنین اظهار کرده است: «تا هنگامی که نام محمد در مأذنه‌ها بلند است و کعبه پابرجاست و قرآن رهنما و پیشوای مسلمانان است

امکان ندارد پایه‌های سیاست ما در سرزمینهای اسلامی استوار و برقرار گردد»^(۱).

پس بر همهٔ ما مسلمانان واجب و لازم است هر چه بیشتر در پاسداری از رمزهای جاودانگی اسلام - که دشمنان ما نیز از آنها می‌هراسند - بکوشیم و حفظ آنها به این است که: مراسم حج را هر چه باشکوه‌تر و پر محتواتر برگزار کنیم، با گفتن اذان با آهنگی دلپذیر در همهٔ شهرها و روستاهای سرزمین‌های اسلامی و تشکیل صفوف با شکوه نماز جمعه و جماعت در همهٔ اوقات نماز، به برنامه‌های قرآن و رهنمودهای امامان معصوم علیهم‌السلام جامهٔ عمل بپوشانیم، آن وقت است که شیاطین جن و انس از فریب مسلمانان قطع امید کرده و فکر تسلط بر کشورهای اسلامی را در محیلةٔ خود راه نخواهند داد.

به امید آن روز که در همهٔ نقاط جهان صدای دلنشین اذان طنین افکن شود و به دنبال آن نماز جماعت صحیح و با توجه به حقیقت آن برگزار گردد. و به امید پیروزی و سرافرازی اسلام و مسلمین در کل جهان به رهبری حضرت آیه الله العظمی خامنه‌ای مدظله العالی.

کتابهایی پیرامون اذان

تاکنون علمای اسلام - اعم از شیعه و سنی - دربارهٔ اذان کتابهایی متعدّد و متفاوتی به زبان عربی و فارسی به رشتهٔ تحریر در آورده‌اند که برخی از آنها عبارتند از:

- ۱ - الأذان (عربی)، تألیف علی بن ابی سهل حاتم بن ابی حاتم قزوینی، از علمای قرن چهارم هجری و معاصر با شیخ صدوق رحمه الله.
- ۲ - الأذان (عربی)، تألیف ابو نصر محمد بن مسعود بن محمد ابن عیاش سلمی سمرقندی، از علمای قرن چهارم هجری.
- ۳ - الأذان = حیّ علی خیر العمل (عربی)، تألیف ابو عبدالله دبیلی محمد بن وهبان هنانی، از اساتید تلعهکبری، متوفی ۳۸۵ ه. ق.
- ۴ - الأذانیة، تألیف علامه مجلسی، متوفی ۱۱۱۰ ه. ق.، صاحب بحار الأنوار.
- ۵ - الأذانیة، تألیف تاج العلماء سید علی محمد بن سید محمد نقوی لکهنوی هندی، متوفی ۱۳۱۲ ه. ق.
- ۶ - ارجوزة فی الأذان و الاقامة، منظومه‌ای است در ۳۵۰ بیت پیرامون اذان و اقامه از علامه شیخ عبدالرحیم بن محمد علی شوشتری، متوفی ۱۳۱۳ ه. ق.
- ۷ - اذان ندای روح بخش توحید (فارسی)، تألیف قربان وکیل پور، چاپ تهران، سال ۱۳۶۶ ه. ش.^(۱)
- ۸ - تشویق الاذان الی تحقیق الأذان، تألیف محمد عبدالجلیل همانی، چاپ حیدرآباد دکن، سال ۱۳۳۹ ه. ق. به زبان اردو.
- ۹ - الأذان و المؤذنون (عربی)، تألیف لیب السعید.
- ۱۰ - ندای آسمانی اذان و ثواب آن، تألیف حاج میرزا خلیل کمره‌ای، چاپ سال ۱۳۳۳ ه. ش.

۱ - هفت مورد فوق از کتاب هزار کتاب و رساله پیرامون نماز، اثر ناصرالدین انصاری اقتباس شده است.

۱۱ - تشنیف الأذان بادلّة استحباب السیادة عند اسمه علیه الصّلاة و السلام فی الصّلاة والاقامة و الأذان (عربی)، تألیف احمد بن محمد بن الصّدیق، چاپ مصر. (۱)

۱۲ - نیکویی اذان، تألیف سیّد محمد جلالی.

۱۳ - خیر الخبر فی اذان خیر البشر (عربی)، تألیف محمد عبدالحی الانصاری اللکنوی، تاریخ تألیف ۱۲۸۵ ه. ق.

۱۴ - سرّ الایمان الشهادة الثالثة فی الاذان، مجموعة فناوی العلماء الاعلام من الماضین و الحاضریں فی استحباب الشهادة بالولاية لعلی بن ابی طالب علیه السلام فی الاذان و غیره (عربی)، تألیف عبدالرزاق موسوی مقرم، تاریخ چاپ اول ۱۳۷۴ ه. ق.

۱۵ - الهدایة فی کون الشهادة بالولاية فی الاذان و الاقامة جزءاً کسائر الاجزاء، تقریر درس آیه الله شیخ عبدالنّبی اراکی رحمته الله به قلم یکی از شاگردانش (شیخ محمد حسن آل طاهر).

۱۶ - اهمّیت اذان و اقامه و سوّمین شهادت (گواهی به ولایت حضرت علی علیه السلام در اذان و اقامه)، تألیف محمد محمدی اشتهاودی، سال ۱۳۷۵ ه. ش.

۱۷ - اذان و اقامه از دیدگاه مذاهب پنجگانه، تألیف محمد حسین شاه حسینی، تاریخ چاپ ۱۳۷۶ ه. ش.

۱ - مؤلف - که یکی از علمای اهل سنت است - با آوردن چهل دلیل اثبات کرده است که بهتر است به نام مبارک پیامبر اسلام عنوان «سید» نیز اضافه کنیم چه در نماز، یا اذان و اقامه باشد و یا در حالات دیگر.

علاوه بر کتابهای مذکور - که اختصاص به اذان دارند - در همه کتابهای فقهی نیز ضمن باب «صلاة» مطالبی درباره اذان و اقامه مطرح شده است. همچنین کتابهایی که درباره «اسرار الصلاة» نوشته شده، در مورد اذان و اقامه نیز مباحثی دارند، ولی چون اکثر آن کتابها در دسترس نبوده و یا تنها از جهت خاصی اذان و اقامه را مورد بحث قرار داده بودند، لازم دیدیم که درباره اذان و اقامه کتابی مستقل تألیف شود تا همه جهات موضوع را (ولو به صورت اختصار) در برگیرد. سعی شده است که مطالب کتاب به گونه‌ای ارائه شود که علاوه بر مفید بودن آن برای عامه مردم، برای خواص نیز تا حدی قابل استفاده باشد.

یادآوری

لازم به ذکر است روایاتی که در این نوشتار آورده شده، دو دسته هستند:

۱ - روایاتی که با قید «صحیح»^(۱) یا «حسن»^(۲) و یا «موثق»^(۳) تعبیر شده است منظور، آن روایاتی است که اعتبار سند آنها برای نویسنده اثبات شده است.

۲ - روایاتی که به صورت مطلق و بدون هیچ قیدی ذکر شده است منظور، آن روایاتی است که اعتبار سند آنها به عللی برای نویسنده

۱ - صحیح، حدیثی است که همه راویان آن، شیعه دوازده امامی، عادل و ثقة باشند.

۲ - حسن، حدیثی است که یک نفر یا چند نفر از راویان آن، در عین حال که شیعه و ممدوح هستند، توثیق و تعدیل نشده باشند.

۳ - موثق، حدیثی است که مذهب بعضی از راویان آن، غیر از شیعه دوازده امامی باشد و در عین حال از طرف علمای رجال توثیق شده باشد.

کشف نشده است ولی مضمون آنها با روایات صحیح مطابقت دارد، چه بسا اگر کسی سند آنها را با دقت بررسی نماید صحت بعضی از آنها اثبات گردد.

کتاب حاضر، پیش از این، یک بار چاپ شده بود، اکنون با توجه به پیشنهاد های سازنده ای که از سوی خوانندگان محترم، برای تکمیل مطالب کتاب ارائه شده است، برای بار دوم با تجدید نظر و اضافات لازم، آماده چاپ گردید. از همه کسانی که با راهنمایی های خود، این جانب را یاری فرمودند و از همه دست اندرکاران انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم - که با ویرایش صحیح و اسلوب بهتر - اقدام به چاپ و نشر این اثر فرموده اند، تشکر می کنم. خداوند متعال همه آنان را از رواج دهندگان شعارهای اسلامی قرار دهد ان شاء الله.

آری «اذان» یکی از شعارهای بزرگ اسلام است؛ فراهم کردن زمینه رواج آن نیز از راههای تعظیم شعار الهی است که آن نشانه تقوای دلها می باشد: «ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمْ شَعْبَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ» (۱) اللَّهُمَّ وَفَقِنَا لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى وَاجْعَلْنَا مِنَ الْمُؤَذِّنِينَ وَالْمُصَلِّينَ، بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ.

حوزه علمیه قم

محمد اسماعیل نوری

۱۳۸۳/۱۱/۱۲